

HOOFDSTUK 9 : GLOBALISERING IN LANDEN

1. ORIËNTATIE

Drie vragen staan in dit hoofdstuk centraal:

- Wat is de invloed van het koloniale verleden op de ontwikkeling van Groot-Brittannië, India en Kenia.
- Wat is de invloed van globalisering op de economie en de bevolking van Groot-Brittannië.
- Wat is de invloed van globalisering op de economie en de bevolking van India en Kenia?

2. GROOT-BRITANNIË, INDIA EN KENIA IN HET WERELDSYSTEEM

2.1 Het ontstaan van het wereldsysteem

- Vanaf de koloniale periode oefenen landen in de wereld invloed op elkaar uit waardoor er een wereldsysteem is ontstaan met tussen de landen veel afhankelijkheidsrelaties.
- Wereldsysteem = Een samenhangend geheel van landen in de wereld, met elkaar verbonden door onderlinge relaties.
- Kolonialisme = het onder koloniaal gezag brengen van gebieden in Latijns-Amerika, Afrika en Azië door voorval Europese Staten. Het doel was het dienen van economische en militaire belangen van deze Europese staten.
- In de periode van het kolonialisme is het wereldsysteem ontstaan.
- Doordat de centrum landen een politiek en militair overwicht hadden in delen van de periferie; hun kolonie ondervonden deze koloniale staten zowel backwash-effecten (negatief) als spread-effecten (positief).
- (ruimtelijke) Diffusie = Ruimtelijke verspreiding van een verschijnsel van brongebied naar nieuwe gebieden. Bijvoorbeeld de verspreiding van een godsdienst of taal door migranten.]

2.2 De kenmerken van centrum, periferie en semi-periferie

- Na 1970 kwam er door globalisering meer samenhang in het wereldsysteem. Het economisch zwaartepunt trok naar de nieuwe industrielanden in Azië. Dit verschijnsel noemen we de Global shift.
- Nieuwe industrielanden = Een aantal landen in Azië (onder meer Japan, Zuid-Korea en India) en in Latijns Amerika (Brazilië en Mexico) waar zich -gestimuleerd door een omvangrijke beroepsbevolking en een laag loonniveau- veel arbeidsintensieve industrie uit hoge lonenlanden heeft gevestigd.
- Global shift = De verschuiving van het economisch zwaartepunt in de wereld. Is het gevolg van het niet in gelijke mate deelnemen van landen aan economische globalisering.
- Een belangrijke indicator die wordt gebruikt om de ontwikkeling van landen te meten is de VN-ontwikkelingsindex (Human Development Index) van de Verenigde Staten. De index is een samengestelde variabele. Het is een getal tussen de 0 en de 1 dat voorkomt vanuit een berekening met drie soorten cijfers:
  1. **De educatie-index**
cijfer dat de educatieve ontwikkeling van een land aangeeft. Rekening wordt gehouden met analfabetisme en opleiding.
  2. **De levensverwachting bij de geboorte**
Dit cijfer geeft informatie over de gezondheids- en voedselvoorziening in een land.
  3. **De levensstandaard**
Dit cijfer houdt rekening met het gemiddelde inkomen en de koopkracht in een land.
- Andere indicatoren zijn:
  - ▶ Percentage van de bevolking onder de armoedegrens.

- ▶ Binnenlandse regionale ongelijkheid. (een klein deel van de bevolking bezit een groot deel van het nationale inkomen).
- Naast dat op de HDIndex te zien is dat het centrum, de semi-periferie en de periferie in een verschillend stadium van ontwikkeling bevinden blijkt dat uit een aantal andere kenmerken:

1. Centrum (zoals Groot Brittanie) gekenmerkt door:

- een hoog technologisch niveau met veel innovatie
- de fabricage van hoogwaardige industrialisatieproducten
- een hoge diversiteit aan economische activiteiten
- een toenemende betekenis van de commerciële en niet-commerciële dienstverlening
- een dominante positie op de wereldhandel

2. Periferie (zoals Kenia) gekenmerkt door:

- een sterke afhankelijkheid van grondstoffenwinning en landbouw
- een laag technologisch niveau
- weinig, laagwaardige industrie
- een laag loonniveau
- een laag bruto binnenlands product (BBP)

Regionale en sociale ongelijkheid:

Regionale ongelijkheid = Het voorkomen van grote ongewenste verschillen in welvaart en welzijn tussen gebieden.

Sociale ongelijkheid = Ongelijkheid in leefomstandigheden binnen een samenleving.

3. Semi-periferie (zoals India) gekenmerkt door:

- een sterke industrialisatie en groei van de dienstensector .
- een relatief laag loonniveau, wat de opbouw van exportindustrie bevordert
- de afnemende afhankelijkheid van grondstoffenwinning en landbouw
- een stijgende koopkracht, die afzet van hoogwaardige producten uit de centrumlanden mogelijk maakt.

2.3 Het Britse wereldrijk ontstaat

POSITIE VAN GROOT-BRITANNIË

- In de 18e eeuw werden er door de Britten handelsposten gesticht.
- Vanaf 1800 exploitatiekolonialisme: grondstoffen voor industrie.
- Veel productie dus afzetmarkten nodig
- British Empire. Het Britse wereldrijk waar de zon nooit onder ging.

POSITIE VAN INDIA

- Vanaf 1650 handelskolonie: gebied met winstgevende handelswaar in die periode van het handelskolonialisme.
- Na 1785 exploitatiekolonie: wingewest dat in de periode van het handelskolonialisme agrarische producten en grondstoffen moest leveren aan het moederland. Omgekeerd was er export van industrieproducten naar de kolonie.
- Rond 1800 alle kustgebieden onder Brits bestuur.
- Centrum-periferie situatie.

POSITIE VAN KENIA

- Eerst weinig interesse in Kenia, tot Uganda werd gekoloniseerd.
- Kenia werd een verbindingsschakel tussen Uganda en de Indische Oceaan.
- Centrum-periferie situatie met Groot-Brittannië.
- Kenianen moesten werken voor de Engelsen; hun meeste grond werd door hen afgepakt.

2.4 Dekolonisatie: ieder land gaat zijn eigen weg.

- Dekolonisatie = de ontwikkeling van koloniën naar zelfbestuur en onafhankelijkheid.
  - Na de WO1 (1918).
  - Old dominions = De blanke koloniën van Groot-Brittannië die na 1926 onafhankelijk werden: Canada, Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika.
  - New dominions = De koloniën van Groot-Brittannië die na de Tweede Wereldoorlog onafhankelijk werden: India (in 1947)
  - Tussen de ex-koloniën en het moederland is nog wel een verbintenis:
  - Gemenebest van Naties (Commonwealth of Nations) = Een vrijwillige verbintenis van Groot-Brittannië met zijn voormalige koloniën: the old dominions en the new dominions
-
- Nadat een deel van het Indiase volk zich vanaf 1850 tegen de Britten keerden en de Congrespartij van Ghandi een brede volksbeweging op gang had gebracht viel het Britse bestuur in 1947: India was onafhankelijk.
  - Op economisch gebied was het een zware taak om India zelfstandig op te krikken: socialistische planeconomie, grote productie in landbouw om groeiende bevolking te voeden, grootschalige manier handelsgewassen.
-
- Vanaf 1950 werd de opstand tegen Groot-Brittannië van de Kenianen steeds gewelddadiger. Vanaf 1956 werd er gezocht naar een politieke oplossing. Uiteindelijk werd Kenia in 1963 onafhankelijk.
  - Kenia koos voor een westers kapitalistisch ontwikkelingsmodel en probeerde grote MNO's te trekken.
  - Wel nog afhankelijk van landbouw.

3. GROOT-BRITANNIË EN GLOBALISERING: DE ECONOMIE

3.1 De industrie verandert

- Door de globalisering is het karakter van industrieland Groot-Brittannië veranderd. Dit gebeurde in fasen:
1. **De opbouw van oude traditionele industrie (tot 1950)**
Vanaf 1800 begin in Groot-Brittannië de industrialisatie. Traditionele industrie ontstond: kolenmijnbouw, staalindustrie, textielindustrie. Bij de industriegebieden ontstonden steden door gebrek aan transportmiddelen.
  2. **De afbraak van de oude industrie (vanaf 1950)**
Verloor terrein, werkloosheid ontstond. Oorzaak: globalisering. Buitenlandse concurrentie nam toe en er ontstonden afzetproblemen. Groot-Brittannië kon niet concurreren op de wereldmarkt door hogere arbeidskosten en verouderde fabrieken. Alle industrieën moesten groter van schaal en goedkoper worden.
  3. **Omvorming van oude industriegebieden (vanaf 1980)**
De Britse overheid besloot de oude industriegebieden te herstructureren zodat ze weer aantrekkelijk werden voor nieuwe soorten bedrijven. De gebieden werden ontwikkelingsgebieden met twee belangrijke actiepunten:

- De ontwikkeling van een nieuwe infrastructuur. Oude industriegebieden werden aangepast aan de eisen van de moderne industrie. Ze werden ingericht met bouwrijpe terreinen.
- Het levenskrachtig maken van steden. Industriesteden kregen een opknapbeurt. Steden kregen een goed ingericht bereikbaar centrum.

4. Een filiaaleconomie van multinationals (na 1990)

MNO's trokken naar Engeland vanwege een gunstig belastingstelsel, lagere loonkosten in vergelijking met de EU en de Engelse taal als officiële taal. Er kwamen forse investeringen van de MNO's uit vooral de VS, Japan en Duitsland. Het ging om vestigingen in voornamelijk hightechindustrie. Het zuiden en zuidoosten van Engeland was het belangrijkste concentratiegebied. Een nadeel van een filiaaleconomie is dat de multinationale ondernemingen na hun vestiging ook weer snel kunnen vertrekken.

3.2 Een diensteneconomie

- Het verlies van banen in de industrie is goedgehaakt door de dienstensector. Groot-Brittannië is een diensteneconomie geworden.
- Met New York is London het belangrijkste centrum van de zakelijke dienstverlening.
- Zakelijke dienstverlening = Dienstverlening door bedrijven die op het behalen van winst zijn gericht (commerciële dienstverlening) als banken en verzekeringen.
- Bijna 45% van de bedrijven behoort tot dit cluster (een groep bedrijven die actief is op dezelfde markt). Hierdoor is London een aantrekkelijke vestigingsplaats voor hoofdkantoren van grote MNO's.
- London kun je een wereldstad noemen.
- Wereldstad = Stad die mondiaal beslissingscentrum is op economisch en politiek gebied. Is een knooppunt in mondiale kapitaal- en informatiestromen. Ook op cultureel gebied vaak toonaangevend.

3.3 Een kenniseconomie met concurrentiekracht

- Groot-Brittannië is door de verandering naar de dienstensector meer gericht op het toepassen van hoogwaardige kennis.
- Het is een kenniseconomie geworden, gericht op innovatie (vernieuwing)
- Belangrijks voor zo'n economie is een hoog opgeleide beroepsbevolking en flinke investeringen in onderzoek en productontwikkeling.
- Vormt de basis voor concurrentiekracht.
- Ontwikkeling naar kenniseconomie heeft binnen Groot-Brittannië geleid tot een ruimtelijke tweedeling: noordelijk is economisch zwak door afbrokkeling van oude industrie en banenverlies. Zuidelijk is economisch sterk door groei en toestroom van jonge hoogopgeleide mensen.

4. GROOT-BRITANNIË EN GLOBALISERING: DE BEVOLKING

4.1 Het ontstaan van een multiculturele samenleving

- Door de globalisering is Groot-Brittannië een migratieland geworden met migranten uit de vroegere kolonies als India, Pakistan, Caribisch gebied en de voormalige Afrikaanse kolonies met het doel van een betere (economische) toekomst.
- Na 1962 werden eisen om te migreren naar GB scherper. Toch liep het aantal migranten fors toe.
- Migratie vormt een steeds belangrijker oorzaak van de groei van de bevolking van GB.

- Migranten zijn meestal jong en zorgen voor natuurlijke bevolkingsgroei.

4.2 De negatieve gevolgen van migratie

- Negatieve gevolgen van migratie heeft te maken met dat allochtonen worden achtergesteld ten opzichte van de autochtonen. Het gaat om de sociale positie van de immigranten. De ongelijkheid uit zich op drie manieren:
  1. Er is vaak sprake van achterstelling (discriminatie) op de arbeidsmarkt.
  2. Er is sprake van een woonscheiding: ruimtelijke segregatie
Het sterk geconcentreerd en ruimtelijk gescheiden wonen van bevolkingsgroepen in steden of wijken.
  3. Door inkomen is ook sprake van sociale segregatie
Culturele afzondering aan een bevolkingsgroep. Is vaak het gevolg van ruimtelijke segregatie.

4.3 De positieve gevolgen van migratie

- Veel migranten starten een eigen bedrijf, wat veel banen oplevert.
- Migranten hebben vaak internationale contacten die voor opdrachten aan Britse bedrijven kunnen zorgen.
- Verrijking van bestaande cultuur doordat andere culturen zich mengen.

5. INDIA EN GLOBALISERING: DE ECONOMIE

5.1 De opbouw van industrie

- **IMPORTVERVANGENDE INDUSTRIALISATIE:**

India is bij de opbouw van het land net als elk ontwikkelingsland begonnen met importvervangende industrialisatie (vanaf 1950). Dus: Invoerrechten op buitenlandse producten en planeconomie. 3 soorten nationale industrie waren belangrijk:

1. **De consumptiegoederenindustrie**
Gericht op de productie van voedingsmiddelen, kleding, textiel, leer etc. Vaak te vinden rond grote steden.
2. **Zware industrie**
Zware industrie = Industrie die grote hoeveelheden grondstoffen verwerkt. Hiertoe horen mijnbouw, de ijzer- en staalindustrie, olieraffinaderijen en de scheepsbouw. Vanaf 1950 heeft India deze opgebouwd.
3. **Industrie met veel informatietechnologie**
Vanaf 1970 werden veel bedrijven opgericht waar veel hightechnologie werd gebruikt, gericht op machinebouw, autoproductie, lucht- en ruimtevaart en defensie. Legde de basis voor de IT-industrie.

- **EXPORTGERICHTE INDUSTRIALISATIE (vanaf 1990)**

Na 1990 werd India meer marktgericht en ging deelnemen aan globalisering. Er kwam industrie die op export was gericht en grote MNO's werden aangetrokken. Voor deze bedrijven waren de lage lonen en goed opgeleide mensen aantrekkelijk. Om de exportindustrie aan te trekken werden een aantal Export Processing Zones ingericht.

- Export Processing Zones = of exportindustriezones. Betrekkelijk kleine gebieden in een land die bedoeld zijn om buitenlandse bedrijven aan te trekken. Deze gebieden hebben gunstige investeringssubsidies en vestigingsvoorwaarden (bijv. goedkope grond en lage belastingen)
- Twee soorten exportindustrie zijn erg belangrijk:
  1. **De textiel- en kledingindustrie**
Is over heel het land verspreid (vooral rond steden), en is na landbouw de grootste werkgever. India na China grootste producent van textiel ter wereld. India is een belangrijk knooppunt in een mondiaal productienetwerk van textiel. Helaas komt er veel kinderarbeid voor.

2. De IT-industrie

In de IT-industrie is India in de wereld een gigant; Europese en Amerikaanse bedrijven laten hun computerprogramma's maken in India. Grote IT-bedrijven trekken naar de STP's van India. Deze sector wilt India hoog houden. Veel jonge computerspecialisten studeren elk jaar af

- Software Technology Parks (STP's) = Industriparken die in India speciaal zijn ingericht voor de IT-sector. Ze zijn wat betreft de faciliteiten te vergelijken met de Export Processing Zones.

5.2 Groei van diensten

- Door de groei van deze industrieën krijgt India steeds meer kenmerken van de semi-periferie. Binnen de zakelijke dienstverlening is de IT-dienstverlening ook erg belangrijk. Miljoenen Indische mensen werken in de wereldwijde dienstverlening. Twee vormen zijn belangrijk:
  1. **Arbeidsintensieve bedrijfsadministratie**
Het gaat hier vooral om het verrichten van routinematige handelingen, zoals de verwerking van betalingen en salarissen.
  2. **Callcenters**
Helpdesks die via de telefoon of internet informatie geven van klanten van voornamelijk bedrijven uit Engelssprekende landen
- Outsourcing = Het door bedrijven in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië uitbesteden van diensten aan IT-bedrijven in India. Een aantal factoren maken India hiervoor geschikt:
  - aanwezigheid van grote groep Engelssprekende en goed opgeleide mensen.
  - de lage lonen (+/- één tiende van het salaris in de VS en de EU)
  - de goedkope en technologische goede satellietverbindingen en internetverbindingen.
  - de gunstige geografische ligging van India. Tijdverschil van 12u met VS betekent dat 24u p/d ondersteuning mogelijk is.

5.3 De tegenstelling oost-west en modern-traditioneel

De ontwikkeling van industrie en diensten heeft in India gezorgd voor twee tegenstellingen:

1. Een tegenstelling noordoost-zuidwest

- Het noordoostelijke deel kent veel oude industrie omdat het voor 1990 is ontwikkeld. Economische ontwikkeling was vooral gericht op eigen land. Beperkte concurrentiekracht.
- Het zuidwestelijke deel kent ontplooiing na 1990. Exportgericht industrialisatie. Veel succes in IT-industrie en de textielindustrie.

2. Een tegenstelling modern-traditioneel

- In India is sprake van fragmentarische modernisering = De ongelijke toepassing van technologische modernisering in een land in ontwikkeling. Zorgt voor het naast elkaar voorkomen van modern en traditioneel. Is doorgaans het gevolg van ongelijkheid in een land.

5.4 Een koopeconomie

- Samen met China, Brazilië en Rusland hoort India tot de groep van de snel opkomende economieën. Dit succes hangt samen met de modernisering van de samenleving van India.
- De economische groei is tegenwoordig vooral gebaseerd op binnenlandse consumptie. Het komt vooral door de sterke toename van de koopkracht van de middenklasse in de bevolking.
- Export is dus niet de enige motor van de economisch ontwikkeling.

6. INDIA EN GLOBALISERING: DE BEVOLKING

6.1 Een omvangrijke bevolking met veel armoede

- India heeft een enorm groot inwoneraantal en is hard op weg om China in te halen.
- Dalende vruchtbaarheidscijfers (horend bij een land in de semi-periferie) wijzen er wel op dat de bevolkingsgroei in de toekomst gaat afnemen.
- In India is er sprake van regionale ongelijkheid; de armoede is ongelijk verdeeld en er komt veel kinderarbeid voor.
- Kinderarbeid = Arbeid die verricht wordt door kinderen onder de 14 jaar. Moet zorgen voor een noodzakelijke aanvulling van het gezinsinkomen.

6.2 Veel geldinzendingen van migranten

- India is het grootste land met omvang van geldzendingen.
- Geldzendingen = Geld dat door migranten naar hun thuisland wordt gestuurd.
- Het geld vormt meestal een noodzakelijke aanvulling op het gezinsinkomen in India.
- Migratie ging na 1947 (na de onafhankelijkheid) naar twee soorten gebieden:
  1. **De geïndustrialiseerde landen:**
VS, Canada, GB. Betreft migranten die permanent in hun nieuwe thuisland blijven. Veel migranten zijn hoogopgeleid, bijv IT-sector.
  2. **De Golfstaten:**
Saudie-Arabië, Oman, Verenigde Arabische Emiraten en Koeweit. Betreft contractarbeiders die tijdelijk in bijv. de bouw werken. Vrouwen in het huishouden.

6.3 Groei van steden

- India heeft een hoge bevolkingsdichtheid waardoor er een migratie van platteland naar stad trok wat uitmondde in grote sloppenwijken in de stad door weinig kans op baan en huis.
- Bevolkingsdichtheid = Het gemiddelde aantal mensen die in een land of gebied per km² woont. Wordt bepaald door het totale aantal mensen te delen door de oppervlakte.
- Sloppenwijken (slums) = Arme stadswijk met veel krotwoningen waar mensen wonen die door geldgebrek of woningnood geen betere woning kunnen krijgen.
- In India wonen relatief weinig mensen in steden. De verstedelijkingsgraad is voor India gemiddeld 30%; laag.
- Verstedelijkingsgraad = Het percentage mensen in een land dat in stedelijke nederzettingen woont.
- Megasteden = Steden met een bevolkingsomvang groter dan tien miljoen inwoners.
- De drie megasteden van India (Mumbai, Delhi en Kolkata) hebben niet de kenmerken van een wereldstad; dus geen centra van internationale dienstverlening.

6.4 Een maatschappij met klassen

- In India bepaalt de geboorte tot welke groep je behoort en wat je plaats is in de samenleving.
- Kaste = Sociale groep in India waarbij de geboorte heeft bepaald wat de plaats (beroep) in de samenleving is. India is een standenmaatschappij met zo'n 3000 kasten.
- Binnen dit kastensysteem is er sprake van een tweedeling:
  1. De vier varia's of standen:
Er is hier sprake van een aflopende volgorde van reinheid en rang.

2. De paria's of onaanraakbaren:

Restgroep die het vuile werk moet doen. Wonen aan de rand van de steden. Ze hebben hun eigen standen en noemen zich dalits, vertrapten.

- Het kastenstelsel is echter wel afgeschaft, maar nog steeds is er sprake van kastendiscriminatie. Bij huwelijken wordt bijv. nog overheersend binnen de eigen kaste getrouwd.
- Na 1990 heeft zich een middenklasse gevormd. Deze middenklasse zorgt voor een doorbreking van het kastenstelsel omdat hier geld, bezit en opleiding belangrijker wordt dan kaste.
- Middenklasse = Sociale klasse in een land tussen de hoogste en de laagste klasse. Bestaat uit mensen met een goed inkomen, een goede koopkracht en een goede opleiding. Dol op westerse producten, hebben een tv en hun kinderen krijgen goed onderwijs en spreken vloeiend Engels.

